Erakusketa

EUSKAL FONDOA

TXOSTEN TEKNIKOA

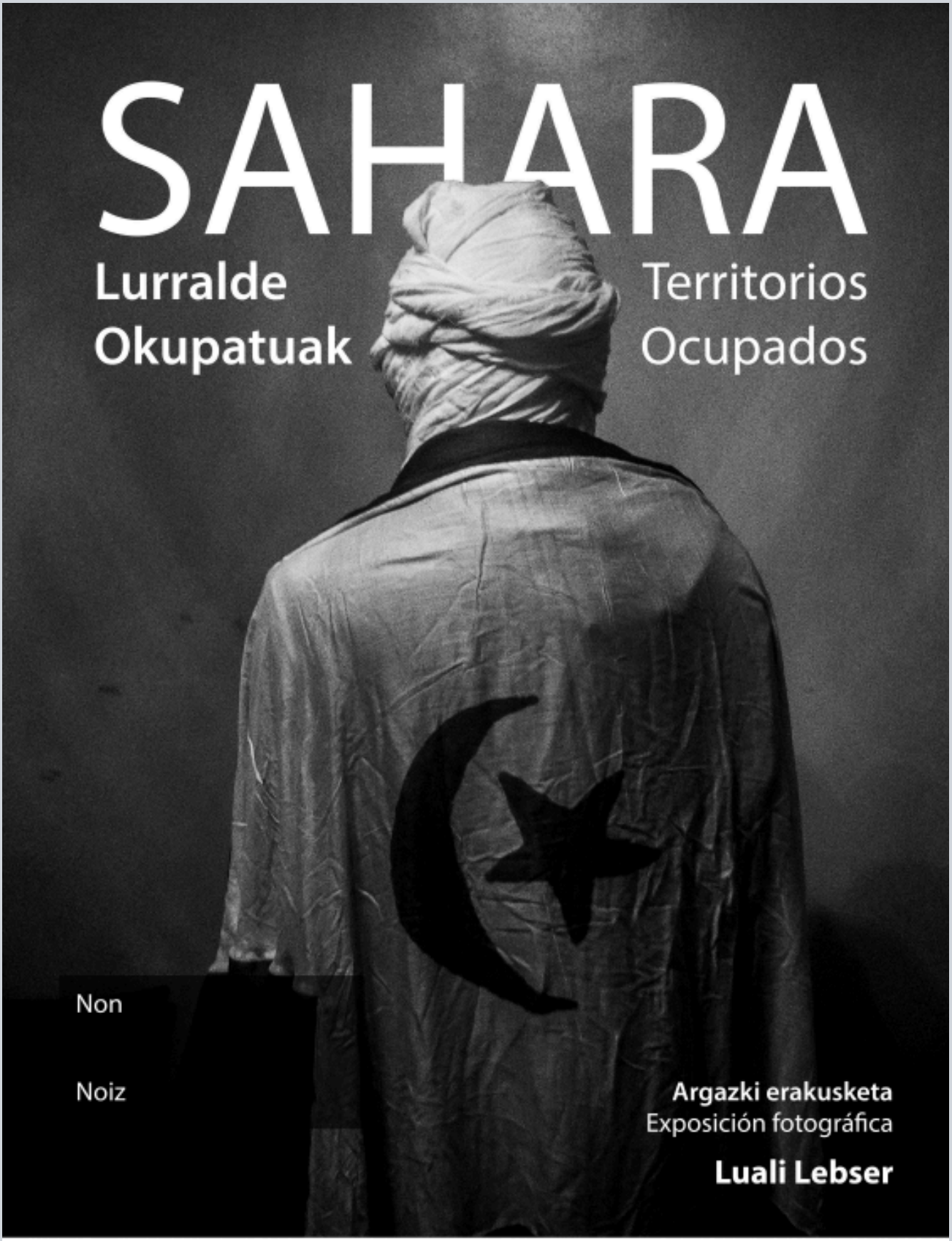

MENDEBALDEKO SAHARA MAROKOREN OKUPAZIOPEAN

1975etik, Espainiak Afrikako azken kolonia utzi zuenetik, **Mendebaldeko Sahara Marokoren okupaziopean bizi da.**

Baliabide naturalen legez kanpoko espoliazioak eta nazioarteko legedia betetzea eskatzen dutenen giza eskubideak etengabe urratzeak **Mendebaldeko Saharako lurralde okupatuen erradiografia osatzen dute.** Marokoko Gobernua sistematikoki saiatzen da errealitate hori ezkutatzen, isilarazten eta ukatzen, komunikabide askoren laguntzarekin.

Luali Lebser Equipe Media kolektiboko kideak sortutako argazki-erakusketa honek nazioarteko komunitateari begira opakua den egoera hau aztertzen du.

Argazkiak leiho gisa irekitzen dira, aire zabaleko munduko kartzela handienean bizitzea nolakoa den erakusteko, non adierazpen eta prentsa askatasuna zulo beltz batean erori ziren. Saharar Herriaren erresistentzia hautsezinak bakarrik eragozten du hauek ahanzturaren amildegian desagertzea.

Erakusketa

SAHARA
LURRALDE OKUPATUAK | TERRITORIOS OCUPADOS

EGILEA:

LUALI LEBSER

Saharar eskubideen aldeko aktibista, Donostian jaioa. Gaur egun nazionalitate bikoitza du eta Equipe Media elkarteko kidea da, Rabatek ezartzen duen kausa sahararrari buruzko informazio-blokeoa hausten duena.

Marokoko kartzelatik igaro zen 2010. urtean, eta gaur egun Marokoko poliziak bera atxilotzeko agindua du. Ez du bere itxura erakusten lurralde okupatuetan bere kideen aurkako errepresaliak ekiditeko eta estatu espainiarrean bere segurtasuna bermatua egoteko.

Aurkezlea

GARAZI HACH EMBAREK IRIZAR

Euskal-saharar aktibista. Ormaiztegin jaioa, Mohamed Hach Embarek Fronte Polisarioko aktibista historikoaren eta Gurutze Irizarren alaba da. Gurutze Irizar erizaina izan zen 70eko hamarkadan, Marokoko Hassan II.aren armadan. Aljeriako lurralde okupatuetako eta errefuxiatuen kanpamenduetako egoerari buruz duen ezagutza balio erantsia da Luali Lebser-en erakusketarentzat. Luali Lebseren laguna da, eta haren obra sakon ezagutzen du.
Hassania, euskara, gaztelania eta ingelesa hitz egiten ditu.

Erakusketaren aurkezpena edo bisita gidatua egiteko aukera dago, gutxi gorabehera ordubeteko iraupena izango duena, erakusketa ikusgai dagoen egunetako batean.

Bisita hauek publiko ezberdinetara egokitu daitezke, ikastetxeak barne, eta bereziki bigarren hezkuntzako ikasleei zuzenduta.

DATU TEKNIKOAK

- **Izenburua: Sahara Territorios Ocupados**
- **Egilea: Luali Lebser**

Formatua:

- ·60x40 cm-ko eta 315gr/m-ko 40 argazki paper hondartuan, aluminio duralec beltzeko markoekin eta xafla matez babestuta.
- ·80 argazki oinak A5 tamainan (40 euskaraz eta 40 gaztelaniaz).

Garraioa:

- Neurrira egindako kontratxapatu-zurezko bi kaxa, 40 argazkirentzat.
- Furgoneta edo ibilgailu berezia behar da.
- **Euskal Fondora deitu (943 42 85 08) Atotxa dorrean dagoen lokaletik erakusketa jasotzeko: Mandasko Dukearen pasealekua 28, 20.012 Donostia**

Muntaia:

- Markoek begidun torloju bat dute atzealdean argazkiak zintzilikatu ahal izateko.
- Argazki bakoitzak zenbaki bat du atzealdean. Testuek ere bai.
- Argazkiak, ahal izan ezkero zenbakien arabera ordenatuta. Argazki bakoitzaren alboan dagokion testua.
- Argazki guztiak erakusteko nahikoa leku ez balego, paisaien aurretik pertsonak agertzen diren argazkiei emango zaie lehentasuna.

DATU TEKNIKOAK

Erakusketaren erabilpen baldintzak

- EUSKAL FONDOA erakusketaren ustiapen eta erabilera handiena bultzatzen saiatuko da.
- Interesa agertzen duten erakunde edo elkarteek alokairu-kosturik gabe erabili ahal izango dute.
- Erakusketaren erabilera egoki eta luzea bermatzeko asmoz, ondorengo erabilera baltzintzak ezarri ditugu:

- EUSKAL FONDOArekin adostutako datak errespetatuko dira, bai jasotzeko, baita entregatzeko ere.
- Interesatuta dauden erakundeak erakusketaren garraioaren antolaketaz eta finantzaketaz arduratuko dira.
- Erakunde guztiak erakusketaren erabilera zuzenaz arduratuko dira, matxura eta hausturak ekidinez. Argazkiak hauskorrak direnez leku itxi eta estalia behar dute. Gainera edozein kalte jasan ezkero erakunde antolatzaileak 70€ ordaindu beharko ditu kaltetutako koadro bakoitzagatik.

DATOS TÉCNICOS

Komunikazioa eta publizitatea

- **Kartelak, prentsa, elkarrizketak, aurkezpenak eta abar antolatzerakoan egilearen eta EQUIPE MEDIAren aipamena egingo da eta ekimena EUSKAL FONDOAren laguntzari esker izan dela agertuko da.**

- **EUSKAL FONDOAk kartel digital mutua jarriko du erakundeen esku. Erakusketa hartuko duten erakundeek publizitate osagarria gehitu ahal izango dute, baina beti ere propagandak jadanik dituen marka eta siglak errespetatuz.**

- **Erakusketa amaitzean EUSKAL FONDOAri sortutako informazioa bidali: hedabideetan azaldutakoa, gutxi gorabeherako asistentzia, bisiten perfila, e.a.**
- **Prentsa-ohar editagarri bat bidaliko da, udaleko komunikazio-taldeak erabili eta egokitu ahal izateko, hedabideetan eta bestelako komunikazio-kanaletan zabalkundea errazteko helburuarekin.**
- **Tokiko erakusketa Euskal Fondoaren webgunean eta sare sozialetan zabalduko da.**

KARTEL MUTUA

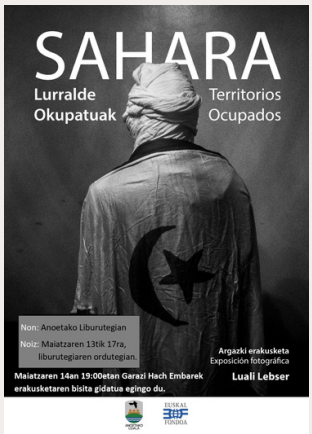

UDAL BATEN KARTELAREN ADIBIDEA

SAHARA
LURRALDE OKUPATUAK | TERRITORIOS OCUPADOS

1.- Hassana Aalia erbesteratuta bizi da Euskal Herrian, Marokoko auzitegi militar batek Gdeim Izik protesta kanpamentua grabatzeagatik bizi arteko kartzela-zigorra ezarri zionetik. Marokok deportazioa eskatzen jarraitzen du, nahiz eta NBEk beste presoak berehala askatzeko eskatu.

1

2.- Fatma leiho baten zirrikitutik sartzen den eta bere begi gaixoekin nekez ikusten duen argiarekin jolasten da. Azken urteotan Marokok Mendebaldeko Saharan errepideak eta azpiegiturak eraiki baditu ere, bere osasun-sistemak oso defizitarioa izaten jarraitzen du.

2

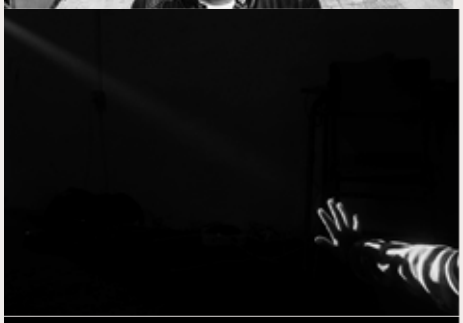

3.- Esidi Salek gasolinarekin erre zuten Laayouneko polizia-etxean, RASDen aldeko manifestazio batean atxilotu ondoren. NBEk frogatutzat jo du Esidik torturak jasan zituela eta horri buruzko txosten bat idatzi zuen. Marokok ez du baliozkotzat jotzen. Torturatu zuen polizia graduz igo zuten. Haren gorputza betiko markatuta geratu zen ezinbestean. Erbestean bizi da.

3

4.- Mahfouda Lafkir Laayouneko aktibista bat da, eta RASDeko bandera bat zabaltzen du polizia-komisario baten ondoko kale batean, saharar kausaren irudiak ateratzeko. RASDeko bandera bat eramatea edo zabaltzea nazioari eta Erregeari traizio handia egitea da, eta gutxienez 6 urteko kartzela-zigorra ezar dezakete, biziarteko kartzela-zigorreraino luza daitekeena.

4

5.- Ghalia Djimik garaipenaren agurra egin du RASDeko bandera baten aurka Laayouneko bere etxean. Familia osoa kartzelan egon da 1991ko su-etenaren ostean agindutako erreferenduma babesteagatik. Erreferenduma ez zen inoiz ospatu, eta sahararren eskubideen aldeko ekintzaileak poliziaren zaintzapean bizi dira etengabe.

5

6.- Ekintzaile batek RASDen bandera bat margotu du Laayoune kanpoaldeko auzo bateko polizia-komisario baten ondoko horma batean. Hirian ugaritu egin dira agintarien zaintza-kamerak. Saltokiek eta kolono-etxeek ere jaso dute instalatzeko laguntza, eta agintariek saritu egin dute sahararrak "ekintza susmagarrietan" salatzen badituzte.

6

7.- Ia 30 urteko su-etenaren ondoren gatazka itzuli zenetik, Marokok presentzia militarra handitu du okupatutako Saharan. Zona hori "segurtasun nazionalerako garrantzizko zona" da, eta gogor zigortzen du militarrei egindako edozein argazki. Irudian **kamioiak Boujadorretik Laayounera joaten soldaduz gainezka.**

7

8.- Poliziak lanik gabeko kolono gazteak errekrutatzen ditu, kaleak eta auzoak "zelatatzeko" eta elkarrizketa susmagarriak eta erregimenaren aurkako elementuak jakinarazteko. Irudian, poliziaren txibato bat familia baten ondoan pasatzen da, elkarrizketa entzuteko. Familiaren atzetik lau aldiz pasatu zen argazki hau egin bitartean

8

9.- Gazte sahararrek eta inguru horretan legez kanpo bizi diren saharar askok patera bat hartu eta itsasoa zeharkatu nahi dute Kanariar Uharteetaraino. Eremu okupatuan, enpresetako postu garrantzitsuak okupazioaren aldekoak diren pertsonentzat dira, eta saharar kritikoek eta haien senideek ez dute lan duina izateko aukerarik.

9

10.- Arrantza, fosfatoaren esportazioarekin batera, Sahara Okupatuaren aberastasun-iturri nagusia da. Nahiz eta nazioarteko erakundeek ohartarazi inguruko arraina ezin dela esportatu gatazkan dagoen eremu batean dagoelako, okupazioko agintariek harrapaketak metodo opakuekin eta legez kanpoko erakundeen laguntzarekin esportatzen jarraitzen dute.

10

11.- Sahara okupatua Marokoko Erresuma osoko gunerik militarizatuena da. Errepide-kontroletan normala da pertsonen telefonoa ere eskatzea eta desblokeatzera behartzen dituzte, nori deitu dioten edo mezuetan zertaz hitz egiten den ikusteko. Ezinezkoa da errepidetik mugitzea kontrolatu gabe.

11

12.- Arrantza-industriak kolono eta erregimenaren aldeko saharar asko aberastu dituen arren, arrain hori itsaso oso arriskutsuan harrapatzen duten arrantzaleek ia ez dute irauteko aukerarik. Iparraldetik lan bila etorrita, arrantzaleek ezin dute kontraturik izan, horrela industriak itsasoa suntsitzen ari direla frogatuko luketen aztarnak saihesten ditu.

12

13.- En el Atlántico, Marruecos tiene varios **buques de guerra** que deberían vigilar que las pateras no salieran. Marruecos compró y compra este equipamiento militar marítimo con las ayudas que recibe de la UE y de España para evitar la inmigración ilegal. Sin embargo, todos en Dakhla señalan que cuando la mar es favorable salen pateras hacia Canarias.

13

14.- Saidek, Sahararen aldeko aktibistak kartzelatik atera ondoren, hiru kolono marokoarren erasoa jaso zuen aihotzak erabiliz. Ebaki larriak eragin zizkioten. Poliziak esan zuen "dirua zor ziela kartzelatik". Erasoa gertatu eta hilabete batzuetara, errudunak preso hartu zituzten, baina aske utzi, eta Dakhlako lantegi batean lortu zuten lana.

14

15.- Aktibismoa oso zigortuta dago. SEADeko bandera bat edukitzeak esan nahi du 3 urte baino gehiago igaro behar direla kartzelan baldintza tamalgarrietan. Askotan, preso arruntek preso politikoei erasotzen diete beren egoeran hobekuntzak lortzeko edo zuzenean aske uzteko.

15

16.- Errepresioaren ondorioz, aktibismoa hormak margotzera eta RASDen aldeko banderak jartzera mugatzen da. Txibatoak saihesteko, Kolaboratzaileen etxeetan biltzen dira sare sekretuak ,salatzea saritua den herrialde honetan. Gero, ekintza planifikatu ondoren eta gauaren babesean, ekitera irteten dira. Denek dakite noizbait atxilotuko dituztela eta kartzelara joango direla

16

17.- "Kartzela-zigor batek ez nau beldurtzen. Ez naute inoiz atxilotu, baina arreba eta lehengusua kartzelatik pasa dira. Badakit uneren batean atxilotuko nautela, baina ezin dut borroka beste batzuen esku utzi. Nire etsaia polizia zein kolono txibatoa da" dio Sidatik, Boujadorreko RASDen aldeko ekintzaileak.

17

18.- NBEren aurrean ukatu arren, okupazioko marokoar-agintariek lehen eta bigarren mailako herritarrak sailkatzen dituzte "hegoaldeko probintzietan" (Sahara Okupatuari deitzen dioten bezala). Aktibista edo aktibista baten senide bazara, poliziak ez ditu zure aurkako krimenak ikertuko. Horregatik, gaizkileek badakite zure aurka jardutea zigorrik gabe ateratzen dela, **Lahbib Aghrichiren** kasuan bezala.

18

19.- Lahbib Aghrichiren senide eta lagunak astero biltzen dira haren heriotzaren ikerketa eskatzeko. Hildakoa erreta eta mutilatuta agertu zen, eta poliziak esan zuen haxix-trafikoagatik kontu garbiketa bat zela, nahiz eta haren senideek narkotrafikoarekin zerikusia zuela ukatu. Lahbib kolonialismoaren aurkako familia bateko kidea zen**.**

19

20.- Ekintzaileak etxeetan elkartzen diren bakoitzean poliziak zelatatu eta jarraitu egiten die. Askotan, biltzen diren etxe horietan sartzen dira, eta epailearen agindurik gabe atxilotzen dituzte barruan daudenak. Baina kolaboratzaile-sare batek susmagarria zelatatzen du kalean, eta gerturatzen badira, abisua ematen du. **Irudiko haurrak kalea zaintzen du ekintzaileak etxe barruan biltzen diren bitartean.**

20

SAHARA
LURRALDE OKUPATUAK | TERRITORIOS OCUPADOS

21.- Espainiaren presentzia kolonialaren aztarnak daude oraindik. Dakhlako eliza katolikoa da horren adibide. Eliztarrak atzerriko NBEko langile eta militar kopuru txiki batera mugatzen badira ere, Marokok irudi hutsez eusten die eraikin horiei nazioarteko iritzi publikoaren aurrean.

21

22.- Mendebaldeko Sahara okupatua Europako jende aberatsaren helmuga turistiko bihurtu da. Paradisuzko hondartza pribatuak, mendebaldeko janariarekin eta alkoholarekin ugaritu egin dira azken urteotan. Kitesurfek, errepresioa dagoela jakin arren bere dibertimendua lehenesten duen jendea erakartzen du.

22

23.- Drone israeldarrek eta turkiarrek kostaldea ez ezik, Mendebaldeko Sahara bitan banatzen duen defentsa militarreko harresia ere zaintzen dute. Basamortuko gune militarretan, zeruetako zaintzaile horiek, etengabe lurreratu eta aireratzen dira, eta zaila da haiek ikustea, ez bada lurra hartzen dutenean edo hegan hasten direnean. Aparatu horien irudiak lortzea kartzelarekin zigortuta dago.

23
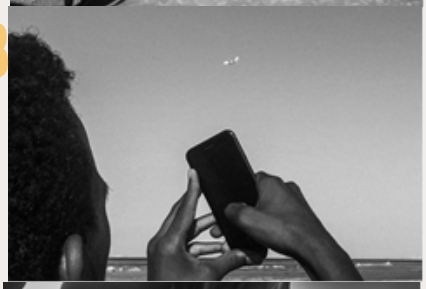

24.- Marokoko errepresio-estatuaren presentzia etengabea da bizitzako arlo eta alderdi guztietan. Irudian (arrantzalearen hanken artean), polizia bat eguneko harrapaketaren deskarga zaintzen ari da. Askotan, estatuko funtzionario horiek errepresio lanak egiten dituzte arrantzaleek erabiltzen dituzten txalupen jabeentzat edo arraina erosten duen lantegiarentzat berarentzat.

24

25.-NBEk 1991tik zaintzen du Mauritaniaren eta Sahara Okupatuaren arteko mugako Gergererat pasabidea. Debekatuta dago gatazka bateko edozein bandotako militarrak NBEren ibilgailu ofizialetan igotzea, hainbat aldiz salatu baitute pasibotasunagatik. Irudian, Marokoko militar bat Guergueratetik irteten da, NBEko auto ofizial bat gidatzen.

25

26.- Kanariar Uharteetako kostaldera iristen diren etorkin asko Mendebaldeko Sahara okupatuko kontserbagintzan esklabuak izan dira. Agintariek ezikusiarena egiten dute eta eroskeria jasotzen dute hori baimentzeagatik. **Argazkian Saharaz hegoaldekoek arraina garbitzen ari dira**.

27.- Mendebaldeko Saharako itsasoak gehiegizko ustiaketa jasaten ari dira, nahiz eta bertako arraina inportatzeko debekua ezarri, 1975. urtetik konpondu gabeko gatazkagatik. Debekuari ihes egiteko , arrantza-ontziek atzerriko banderekin egiten dute arrantza, eta arraina itsasontzi-faktorian ontziratu edo izozten da. Horrela, Europara iristean, ezinezkoa da produktuaren jatorria zehaztea.

28.- "Paperetan" EBrekin egindako akordio baten ondorioz aktibo dauden **kanpamendu militarra**k hutsik daude. Marokoko okupazioko agintariek, Bruselak urtero ematen dizkion kostaldeak zaintzeko, beste leku eta jarduera batzuetara bideratzen dute dirua. Kanpamentu hauek txukun eta zainduta daude, eta arrantzaleak dituzte inguruan, martxan daudela "erakusteko".

29.- 2020an itzuli zen gatazka, NBEk 1991n erreferenduma egiteko promesa bete ez zuenean, Guergueratekomuga-pasabidetik hasi zen. Marokoko defentsa militarreko harresia zeharkatu ondoren ateratzen den bidea Mauritaniaraino iristen da. NBEk, legez kanpokoa izan arren, Marokori aukera ematen dio pasabide horretan bandera bat jartzeko, eta beretzat eskatzen jarraitzen du, baita Mauritaniaren aurrean ere.

30.- Guerguerat pasabidea da munduan pertsonen aurkako eta gurdiaren aurkako minen dentsitate handiena duen eremua. Argazkian, minen berri ematen duen kartel bat ikus daiteke, alanbre-hesitik haratago eta atzean, Marokoko militar fuerte bat NBEren jurisprudentziak bakarrik egon beharko lukeen eremu neutroa inbaditzen ari da. Atzealdean, radar gisa erabiltzen den Marokoko kontrol-dorre bat.

31.- Marokoko gobernuak asko inbertitzen du propaganda egiten Sahara okupatuan. **Munduko banderarik handiena Dakhlako aire-base batean dagoena da.** Erreinuaren mapa ofiziala duen erregearen irudia edozein bazterretan ikus daiteke. Guerguerateko mugan, Mohamed VI.a erregeak, ongietorria egiten die Mauritaniatik lehorretik sartzen direnei.

31

32.- Okupatutako Sahara Marokoko gainontzeko herrialdearekin lotzen duen **errepidea,** hainbat urtez erabili zuten Madrilek eta Rabatek ezarritako dogmaren aurkako pertsonak desagerrarazteko. Errepide horretan, Espainiako agintariek adierazi zuten Luali Lebser lurraldea uztera behartu zutela 1970ean. Ez zen inoiz jakin zer gertatu zitzaion.

32

33.- Dakhla penintsulako Sarjako arrantzale gehienak herrialdearen iparraldetik (Casablanca eta Rabat) etorritako kolonoak dira. Beren pobreziaren ondorioz askotan lan egiten dute Marokoko okupazioaren alde, arrantza baitute euskarri bakarra, eta erreferendumaren aldeko jardueretan mehatxu bat ikusten dute beren lanerako.

33

34.-Arrantzaleak plastikoz, oihalez eta letoiz egindako dendetan bizi dira. Hasiera batean behartsuei laguntzeko helmuga zuen arropak, erakundeen ustelkeriaren ondorioz, tokiko merkatuetansaltzen dira. Arrantzale zaharra edo ezgaitasunen bat izan duena, lanean jarraitzen duten arrantzaleek zaintzen dute.

34

35.- Botere-zirkuluetatik kanpo, pobrezia endemikoa da koloniar biztanleriaren zati handi batean. Txirotasun horren gurpil zoroa hautsi ezinik, eskola amaitu ezin izan zuten langileak, gainerakoek bizi nahi ez duten lekuetan pilatzen dira. Eremu horiek Dakhla eta Laayoune bezalako hiri handietako hustubideak dira eta osasungaitzak dira.

35

36.- Dakhla Kite Surfa praktikatzeko moda berriaren Meka bihurtu da. Marokoko gobernuak modalitate honetako txapelketak bultzatzen ditu, eta bertan aurkitzen ditu haizerik onenak eta gozatzeko korronte eskasak. Txapelketa hauek Marokoko Sahararen irudia munduari saltzen dioten kontzertuekin eta beste jarduera batzuekin osatzen dira.

36

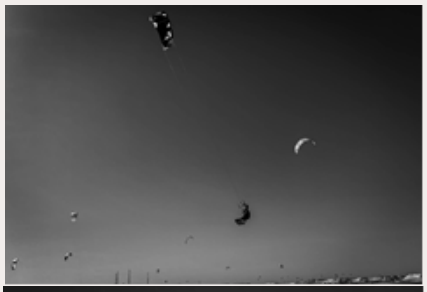

37.- Marokok ez du onartzen gatazka dagoenik, baina Mendebaldeko Saharako erreferendumerako (MINURSO) mandatu duten kamioiak eta ibilgailuak lurraldean zehar mugitzen uzten ditu. Erreferendum hori egiteko sortu den organizazioa hainbat erakundek kritikatu dute, Saharako herritarren segurtasuna ez zaintzeagatik eta horrelako gatazka enkistatu batean giza eskubideak ez zaintzeagatik.

37

38

38.- Marokok dorre eolikoen zelai handiak eraiki ditu Sahara Okupatuan. Horrela, munduari saltzen dio herrialde "berdea" eta emisio neutroa izateko asmoa. Ekintzaile askok ordea, salatzen dute dorre horietara hurbiltzea bakarrik debekatuta dagoela eta bistatik kanpo lurrak, farmakoak eta produktu kimikoak kontrolik gabe uzteko erabiltzen direla.

39

39.- Mohamed VI.aren erregimenak atzerriko kapitala erakartzen du nazioarteko merkatuen aurrean egonkortasun-sentsazioa emateko, okupatutako Sahararen irudia zaintzen du eta oparotasuna saltzen du 1975etik gatazkan dagoen eremu batean. Laayoune erdigunean, janari lasterreko jatetxe bat Marokoko banderekin nahasten da.

40

40.- Gaur egun ehunka sahararrek desagertuta jarraitzen dute. Horietako asko desagertu ziren, eta Marokoren okupaziopean desagertzen jarraitzen dute, baita nazionalitate espainiarra izanda ere. Basiri Lebsir 1970ean ikusi zuten azkenekoz, Espainiako militarrek atxilotu zutenean manifestazio anti-kolonialista baten ondoren. Espainiak ez du inoiz kasu hau ikertu, ezta espainiar nazionalitatea duten desagertu askorena ere.

Erakusketa

SAHARA

LURRALDE OKUPATUAK | TERRITORIOS OCUPADOS

Euskal Fondoak erakusketa doan eskaintzen du harrera egiteko interesa duten entitateei eta proiektuaren zabalkundean laguntzen du

HARREMANETARAKO:
euskalfondoa@euskalfondoa.eus

EUSKAL FONDOA

www.euskalfondoa.eus